

# “NHỮNG NHÂN TỐ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA TRONG CHỦ NGHĨA TƯ BẢN”

♦ **Lời tòa soạn:** Là hình thái kinh tế - xã hội tiến bộ kế tiếp sau chủ nghĩa tư bản, chủ nghĩa cộng sản (giai đoạn thấp là chủ nghĩa xã hội) cần phải tận dụng, tiếp thu và kế thừa những giá trị mà xã hội loài người đạt được trong chủ nghĩa tư bản để đi tắt, đón đầu, xây dựng cơ sở về mọi mặt cho chủ nghĩa xã hội. Đây là một quá trình tất yếu, khách quan, hợp quy luật, và Việt Nam, một nước đang trong quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội, cũng không phải là ngoại lệ. Tạp chí Chủ nghĩa xã hội - Lý luận và Thực tiễn trân trọng giới thiệu bài phát biểu đề dẫn của PGS, TS Dương Trung Ý, Phó Giám đốc Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh, tại Hội thảo “Những nhân tố xã hội chủ nghĩa trong chủ nghĩa tư bản”, được tổ chức tại Học viện ngày 29-11-2021.

Ngày nhận: 10-12-2021

Ngày thẩm định: 17-12-2021

Ngày duyệt đăng: 25-12-2021

*Thưa các vị đại biểu, khách quý!*

*Thưa các nhà khoa học tham dự Hội thảo!*

Khái quát tiến trình phát triển của lịch sử nhân loại, các nhà kinh điển Mác - Lênin khẳng định: “Tất cả các dân tộc đều sẽ đi đến chủ nghĩa xã hội, đó là điều không tránh khỏi”<sup>1</sup>. Đó là một xã hội có những mục tiêu và đặc trưng cơ bản như: Giải phóng giai cấp, giải phóng xã hội, giải phóng con người, tạo điều kiện để con người phát triển toàn diện; Có lực lượng sản xuất phát triển, từng bước xóa bỏ chế độ tư hữu, thiết lập chế độ công hữu về những tư liệu sản xuất chủ yếu; Năng suất lao động ngày càng cao, phân phối theo lao động là chủ yếu; Là một xã hội dân chủ, nhà nước xã hội chủ nghĩa vừa mang bản chất giai cấp công nhân vừa mang tính nhân dân rộng rãi; Nền văn hóa phát triển cao, kết tinh giá trị văn hóa dân tộc và nhân loại; Đó là một xã hội bảo đảm sự công bằng, bình đẳng giữa

các dân tộc; Quan hệ giữa dân tộc và quốc tế được giải quyết trên cơ sở kết hợp chủ nghĩa yêu nước và chủ nghĩa quốc tế của giai cấp công nhân.

Để tiếp tục khẳng định tính tất yếu khách quan về sự ra đời cũng như những biểu hiện của những nhân tố xã hội chủ nghĩa (XHCN) trong thế giới đương đại, nhất là trong chủ nghĩa tư bản (CNTB), hôm nay, Viện Chủ nghĩa xã hội khoa học, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh phối hợp với Quỹ Rosa Luxemburg, Cộng hòa Liên bang Đức tại Hà Nội, tổ chức Hội thảo khoa học “*Những nhân tố xã hội chủ nghĩa trong chủ nghĩa tư bản*”, nhằm góp phần xác định những cơ sở lý luận, thực tiễn khách quan cho sự hình thành, ngày càng phát triển mạnh mẽ và phổ quát của những giá trị, những nhân tố XHCN trong CNTB hiện nay.

Thay mặt Lãnh đạo Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh và Ban Tổ chức Hội thảo, tôi xin nhiệt liệt chào mừng các quý vị đại biểu, các nhà khoa học tham dự Hội thảo. *Chúc quý vị đại biểu, các nhà khoa học sức khỏe và hạnh phúc. Chúc Hội thảo khoa học của chúng ta thành công tốt đẹp!*

*Thưa các đồng chí, các nhà khoa học!*

Chuẩn bị cho Hội thảo này, Ban Tổ chức đã nhận được hơn 30 bài viết chuyên sâu của các chuyên gia, các nhà khoa học trong và ngoài Học viện. Các tham luận gửi đến Hội thảo đề cập đến nhiều vấn đề cụ thể khác nhau, trong đó chủ yếu là các vấn đề sau đây:

*Thứ nhất, sự vận động, phát triển của CNTB hiện đại tiếp tục tạo ra các điều kiện, nhân tố XHCN và gợi mở các giải pháp thúc đẩy triển vọng của CNXH trong tương lai.*

Sự vận động và phát triển của CNTB hiện đại tiếp tục tạo ra những điều kiện tất yếu khách quan cho sự ra đời và phát triển của các giá trị, nhân tố XHCN; những yếu tố của CNXH hằng ngày, hằng giờ đều đang thâm nhập vào từng tế bào của xã hội, cả ở các nước tư bản chủ nghĩa (TBCN) phát triển và các nước TBCN “ngoại vi”.

*Ở các nước tư bản phát triển, điển hình như ở các nước thuộc Nhóm các nước công nghiệp phát triển hàng đầu thế giới (G7) và các nước khu vực Bắc Âu, các nhân tố XHCN đang được tạo ra và hiện hữu một cách khá sinh động trên các lĩnh vực đời sống xã hội.*

*Về kinh tế, đó là sự thúc đẩy quá trình xã hội hóa sản xuất với trình độ kỹ thuật công nghệ hiện đại ngày càng thông minh với năng suất, chất lượng, hiệu quả cao và tiết kiệm; người lao động tham gia sâu hơn vào các quan hệ sản xuất TBCN, từ quan hệ sở hữu, phân phối đến quan hệ quản lý sản xuất. Sự xuất hiện liên tục của các thành phần sở hữu như: sở hữu nhà nước, sở hữu tập thể, sở hữu toàn dân, thậm chí cả sở hữu hỗn hợp; ngày càng*

có nhiều của cải vật chất và tài sản tinh thần được phân phối theo nhu cầu hoặc thứ tự ưu tiên, căn cứ vào nguyên tắc của CNXH... Sự phát triển ngày càng mạnh mẽ của khoa học công nghệ, điển hình như cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư là cơ sở của sự liên kết ngày càng mạnh mẽ trong quá trình lao động, hình thành sự kết nối toàn cầu. Một nghiên cứu gần đây cho thấy, khoảng 80% thương mại quốc tế và 60% sản xuất toàn cầu mang tính hợp tác xuyên quốc gia có sử dụng chuỗi cung ứng lao động toàn cầu xuyên biên giới; khoảng 50 tập đoàn xuyên quốc gia có khoảng 116 triệu công nhân nằm trong chuỗi cung ứng lao động<sup>2</sup>. Đây chính là cơ sở kinh tế - kỹ thuật cho sự thống nhất ngày càng rộng rãi và mạnh mẽ của giai cấp công nhân cũng như lực lượng lao động trên thế giới.

*Về chính trị, sự tham gia của số đông vào các quá trình chính trị, xã hội ngày càng rõ nét và tích cực. Nền dân chủ tư sản và nhà nước pháp quyền tư sản đang tạo ra sự dịch chuyển quyền lực, quyền lợi từ cá nhân hoặc nhóm các nhà tư bản sang cộng đồng, công chúng, nhân dân. Nhân danh xã hội, nhà nước pháp quyền tư sản chủ động sử dụng “kinh tế kế hoạch” dưới nhiều hình thức để điều tiết các quan hệ kinh tế chứ không hề bỏ mặc cho “bàn tay vô hình” của kinh tế thị trường. Xu hướng dân chủ hoá đời sống chính trị và xã hội cũng là một trong những kết quả tất yếu của sự tác động mạnh mẽ từ quá trình toàn cầu hoá...*

*Về văn hóa, xã hội, ở một số nước TBCN đã thực hiện khá tốt an sinh và phúc lợi xã hội (sự chăm sóc khá toàn diện đối với người nghèo, người thất nghiệp, trẻ em vô gia cư, người bệnh, người khuyết tật...); bảo đảm y tế miễn phí và giáo dục không mất tiền; bảo đảm quyền công dân, quyền con người; coi trọng các giá trị công bằng, bình đẳng giới; khoan dung, đa dạng về văn hóa; nỗ lực bảo vệ sức khỏe và tính mạng của con người trước đại*



dịch, bảo vệ môi trường; phát triển bền vững và cộng đồng trách nhiệm...

*Về quan hệ đối ngoại*, bên cạnh những biểu hiện bá quyền, áp đặt, thì xu hướng nổi bật vẫn là hòa bình, ổn định, hợp tác và phát triển.

Như vậy, ở phương diện này, xã hội TBCN đang dịch chuyển về tiến bộ xã hội. CNTB tiếp tục thai nghén, chuẩn bị theo logic ngày càng đầy đủ, chín muồi cho khả năng biến chuyển quá độ trực tiếp lên CNXH bằng hình thức cải biến cách mạng tương đối hòa bình như tiên đoán lúc sinh thời của C.Mác và Ph.Ăngghen.

*Ngay trong lòng thế giới TBCN*, dù ở trình độ phát triển nào, dù ở nước phát triển hay nước nghèo và nước đang phát triển, các nhân tố XHCN, các lực lượng XHCN vẫn bền bỉ tìm kiếm, thử nghiệm các hình thức, phương pháp đấu tranh phù hợp vì mục tiêu hòa bình, độc lập dân tộc, tiến bộ xã hội, dân chủ và CNXH.

*Về phương diện lý luận*, trong thế giới tư bản, chủ nghĩa Mác - Lênin vẫn tồn tại, tiếp tục được bổ sung, phát triển. Nó được tăng cường sức sống bằng cách kết hợp với những tư tưởng, giá trị tiến bộ của quốc gia, khu vực và nhân loại. Ví dụ, ở khu vực Mỹ Latinh, chủ nghĩa Mác được kết hợp với tư tưởng cách mạng tiến bộ của Ximon Boliva và tư tưởng nhân đạo của Thiên Chúa giáo. Bằng cách đó, chủ nghĩa Mác - Lênin vẫn là ngọn cờ tư tưởng, lý luận của giai cấp công nhân và nhân dân lao động trên toàn thế giới trong cuộc đấu tranh vì một tương lai tốt đẹp hơn.

*Về phương diện thực tiễn*, phong trào công sản và công nhân quốc tế đã từng bước phục hồi và đang ra sức nỗ lực tìm kiếm và thực thi các nội dung, hình thức nhằm giải quyết hài hòa lợi ích giai cấp, dân tộc và nhân loại; hài hòa giữa trách nhiệm dân tộc và nghĩa vụ quốc tế. *Diễn đàn Sao Paulo* do Đảng Lao động Braxin tổ chức từ năm 1990 và *Gặp mặt quốc tế Athen* do Đảng Cộng sản Hy Lạp khởi

xướng từ năm 1998 là những diễn đàn quốc tế đa phương có khả năng thu hút và tập hợp đông đảo những người cộng sản, lực lượng cánh tả và các phong trào xã hội tiến bộ ở các khu vực và trên toàn thế giới đấu tranh vì các mục tiêu của thời đại. Ở nhiều nước, kể cả ở khu vực Đông Âu và không gian hậu Xô viết, các Đảng Cộng sản và Đảng Công nhân đang kiên trì củng cố cơ sở xã hội và coi trọng việc xây dựng hình ảnh, nâng cao uy tín của tổ chức và lãnh tụ của đảng để tranh thủ sự ủng hộ của cử tri nhằm tham gia ngày càng nhiều hơn vào nghị viện. Bằng con đường bầu cử dân chủ, các lực lượng XHCN và thiên tả ở Mỹ Latinh, điển hình là ở Venezuela đã giành được chính quyền, tuyên bố xây dựng CNXH và đã tạo ra trào lưu XHCN thế kỷ XXI tương đối sinh động trong hơn hai thập kỷ vừa qua.

Thực tiễn trên báo hiệu rằng, nhân loại vẫn đang kiên trì tìm kiếm một mô hình khác, con đường khác ngoài mô hình và con đường TBCN. Các lực lượng cộng sản, lực lượng XHCN, lực lượng cánh tả trên thế giới bằng kinh nghiệm lịch sử của mình, họ không thể trông chờ vào *khả năng tự lột xác* của CNTB, họ luôn tỏ rõ *nhu cầu* và *khả năng hành động tự giác, sáng tạo* để tìm kiếm biện pháp, cách thức, con đường cải biến, thay thế CNTB một cách phù hợp.

*Thứ hai, những nhân tố XHCN được hình thành và phát triển trong CNTB là tất yếu khách quan từ chính yêu cầu tồn tại và phát triển của CNTB cũng như mục tiêu và khát vọng phát triển của nhân loại tiến bộ.*

CNTB với nhu cầu tồn tại và phát triển đã trở thành lực lượng khởi xướng, thúc đẩy mạnh mẽ cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ nhất, thứ hai, thứ ba và hiện nay vẫn tiếp tục đi đầu trong cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư với nhiều hứa hẹn sẽ tạo ra những đổi thay to lớn chưa từng có trong lịch sử nhân loại. Sự ra đời của CNTB được xem là một trong những bước tiến quan trọng trong

suốt quá trình phát triển của nhân loại. Với sự phát triển kinh tế dựa trên nền kinh tế thị trường, cơ chế thị trường cạnh tranh và khát vọng làm giàu, mục tiêu lợi nhuận, CNTB đã góp phần làm cho khoa học và công nghệ phát triển trên toàn cầu, thúc đẩy quá trình toàn cầu hóa, hợp tác kinh tế quốc tế. Chủ nghĩa tư bản đã tạo ra một khối lượng khổng lồ hàng hóa và dịch vụ mà trước đó không có chế độ xã hội nào tạo ra được<sup>3</sup>.

Cùng với những thành tựu đó là những giới hạn trên phương diện chính trị - xã hội buộc CNTB phải điều chỉnh và luôn luôn có những điều chỉnh mới về quan hệ sản xuất, quan hệ tổ chức quản lý và quan hệ phân phối dưới các cấp độ và những biểu hiện khác nhau (thông qua việc thực hiện phúc lợi xã hội, nâng cao đời sống của công nhân và người lao động; công nhân có cổ phần; trách nhiệm cộng đồng trong việc giải quyết các vấn đề toàn cầu...). Tuy nhiên, thực tế cho thấy, sự điều chỉnh đó chỉ có giới hạn nhất định. Sự phân cực, phân hoá xã hội nhanh; các cuộc khủng hoảng kinh tế tài chính; khủng hoảng năng lượng, lương thực, sự cạn kiệt của các nguồn tài nguyên thiên nhiên, sự suy thoái của môi trường sinh thái,... đang đặt ra những thách thức vô cùng lớn cho sự tồn tại và phát triển của nhân loại. Từ địa hạt kinh tế - tài chính đã tràn sang lĩnh vực xã hội, làm bùng nổ các xung đột xã hội, các phong trào phản kháng xã hội xảy ra mạnh mẽ tại nhiều nước tư bản phát triển trong thời gian qua.

Bên cạnh đó, các phong trào vì sự tiến bộ xã hội, cũng như những giá trị tiến bộ của nhân loại đang dần trở thành phổ quát và điều chỉnh các hành vi toàn cầu, trong đó có hành vi của CNTB hiện đại, tạo môi trường thuận lợi tác động đến sự mở rộng ngày càng sâu sắc của các nhân tố XHCN. Đó là những giá trị phát triển vì con người; hoà bình, hợp tác và cùng nhau phát triển bền vững... Trong bối

cảnh hiện nay, khi đại dịch COVID-19 đang tác động mạnh mẽ đến tất cả các quốc gia trên thế giới ở mọi phương diện, gây ra những thách thức to lớn đối với sự ổn định và phát triển toàn cầu, thì thế giới vẫn đang nỗ lực chung tay để tìm ra những giải pháp nhằm vượt qua đại dịch. Trong đó, đa số các quốc gia đều coi sức khoẻ và tính mạng của con người là mục tiêu trên hết, trước hết. Trong đó, nỗ lực sáng chế vắc xin và Tiếp cận Toàn cầu Vắc xin COVID-19 (COVAX) được Liên hiệp quốc ưu tiên hàng đầu. Đồng thời, Liên hiệp quốc cũng lên án, phê phán sự bất bình đẳng trong phân phối vắc xin “là vấn đề vô đạo đức”, khi tình trạng phần lớn các nước giàu miễn dịch trong khi 90% người dân châu Phi thậm chí chưa được tiêm liều thứ nhất... Tháng 6-2021, Hội nghị thượng đỉnh các nhà lãnh đạo Nhóm G7 đã có cam kết mang tính bao trùm về ứng phó y tế với đại dịch COVID-19, phục hồi sau đại dịch gắn với môi trường, gửi đi các thông điệp mạnh mẽ, tích cực nhằm chung tay giải quyết nhanh chóng đại dịch và xây dựng thế giới trở lại tốt đẹp hơn.

Những vấn đề toàn cầu đang thách thức nhân loại hiện nay ngày càng phức tạp, từ đó giá trị của những nhân tố XHCN ngày càng được đề cao và trở thành phổ quát. Bởi lẽ, nhân loại tiến bộ cần một xã hội mà trong đó sự phát triển là thực sự vì con người, chứ không phải vì lợi nhuận mà bóc lột và chà đạp lên phẩm giá con người. Nhân loại tiến bộ cần sự phát triển về kinh tế đi đôi với tiến bộ và công bằng xã hội, chứ không phải gia tăng khoảng cách giàu nghèo và bất bình đẳng xã hội. Nhân loại tiến bộ cần một xã hội nhân ái, đoàn kết, tương trợ lẫn nhau, hướng tới các giá trị tiến bộ, nhân văn, chứ không phải cạnh tranh bất công, “cá lớn nuốt cá bé”, vì lợi ích vị kỷ của một số ít cá nhân và các phe nhóm. Nhân loại tiến bộ cần sự phát triển bền vững, hài hòa với thiên nhiên để bảo đảm môi trường



sống trong lành cho các thế hệ hiện tại và tương lai, chứ không phải để khai thác, chiếm đoạt tài nguyên, tiêu dùng vật chất vô hạn độ và hủy hoại môi trường. Và, nhân loại tiến bộ cần một hệ thống chính trị và nền dân chủ mà quyền lực thực sự thuộc về nhân dân, do nhân dân làm chủ và phục vụ lợi ích của nhân dân, chứ không phải chỉ cho một thiểu số giàu có.

Như vậy, trong CNTB hiện đại cũng như trong thế giới đương đại vẫn tồn tại và nảy sinh nhiều nhân tố XHCN dưới các hình thức khác nhau. Nhân tố XHCN tồn tại, xuất hiện cả ở cơ sở hạ tầng và kiến trúc thượng tầng của xã hội; cả phương diện tư tưởng, lý luận và phong trào chính trị thực tiễn; cả tổ chức, thể chế, chế độ chính trị xã hội của quốc gia và tổ chức, thể chế, diễn đàn quốc tế.

Rõ ràng, sự vận động, biến đổi của thế giới đương đại đang tạo ra các luận cứ sinh động khẳng định tính đúng đắn từ luận điểm của V.I.Lênin, rằng, tất cả các quốc gia, dân tộc, có thể bằng những cách thức khác nhau nhưng cuối cùng, nhất định sẽ đi tới CNXH. Trong thế giới toàn cầu hóa như hiện nay, sự phát triển của mỗi quốc gia - dân tộc không thể biệt lập, đứng bên ngoài những tác động của thế giới và thời đại, của thời cuộc và cục diện của nó. Chính vì vậy, khẳng định sự kiên định với mục tiêu độc lập dân tộc và CNXH, Việt Nam phải chủ động và tích cực hội nhập quốc tế, thực hiện đường lối đối ngoại độc lập, tự chủ, hòa bình, hợp tác và phát triển, đa phương hóa, đa dạng hóa các quan hệ quốc tế trên cơ sở tôn trọng độc lập chủ quyền, toàn vẹn lãnh thổ, không can thiệp vào công việc nội bộ của nhau, bình đẳng, cùng có lợi.

*Thưa các vị đại biểu và toàn thể các đồng chí, các nhà khoa học!*

Chủ đề Hội thảo “*Những nhân tố xã hội chủ nghĩa trong chủ nghĩa tư bản*” bao chứa nhiều vấn đề rộng lớn, phức tạp và rất lý thú cả về lý

luận và thực tiễn cần được nghiên cứu, trao đổi, thảo luận làm rõ. Đề Hội thảo đạt kết quả tốt, tôi đề nghị các chuyên gia, các nhà khoa học tập trung thảo luận dân chủ, thẳng thắn, khách quan, khoa học, làm rõ thêm những vấn đề chủ yếu sau đây:

*Một là*, cơ sở lý luận, thực tiễn khách quan hình thành, phát triển của các nhân tố XHCN trong CNTB hiện đại.

*Hai là*, phương pháp luận để nhận thức và đánh giá về CNTB, về nhân tố XHCN và triển vọng của CNXH trong CNTB;

*Ba là*, những biểu hiện, xu hướng vận động, phát triển của các nhân tố XHCN trong CNTB và sự điều chỉnh chiến lược của CNTB dưới các tác động, phát triển của những nhân tố XHCN;

*Bốn là*, ảnh hưởng, tác động của nhân tố XHCN trong CNTB đối với phong trào cộng sản, công nhân quốc tế và công cuộc đổi mới, xây dựng CNXH ở Việt Nam hiện nay;

*Năm là*, gợi mở, đề xuất ý tưởng, luận cứ để tiếp tục tổng kết thực tiễn, nghiên cứu lý luận về CNTB hiện đại, các nhân tố XHCN và triển vọng của CNXH trong CNTB nói riêng và thế giới đương đại nói chung.

Thay mặt Ban Tổ chức Hội thảo, một lần nữa, xin chúc sức khỏe các vị đại biểu, các nhà khoa học và toàn thể các đồng chí!

*Chúc Hội thảo của chúng ta thành công tốt đẹp!  
Xin trân trọng cảm ơn!*

<sup>1</sup> V.I.Lênin: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 2005, tập 30, tr.160.

<sup>2</sup> Ronald C.Brown: *Robots, new technology and Industrial 4.0 in changing workplace*, p.355

<sup>3</sup> <https://dangcongsan.vn/bao-ve-nen-tang-tu-tuong-cu-a-dang/quan-he-san-xuat-cua-chu-nghia-tu-ban-duong-dai-nhung-gioi-han-khong-the-vuot-qua>, truy cập ngày 24-11-2021